

TÜRK TARİH KURUMU'NUN YILLIK KONFERANSLARI

Türk Tarih Kurumu, 1963 yılından başlamak üzere yıllık seri halinde konferanslar düzenlemek kararındadır. Bu konferanslardan ilki Türk Tarih Kurumu'nun Kurucusu ve Koruyucu Başkanı K. Atatürk'ün Kutsal adına atanmıştır ve onun 25. ölüm yıl dönümü olan 1963 yılının Ocak ayında başlayacaktır. Bundan sonraki konferanslar Kurumun rahmetli Başkanları Yusuf Akçura, Halil Ethem Eldem ve Şemseddin Günaltay adlarına olacaktır. Bu serilerde verilecek konferansların, bu konferansların mânevi Koruyucusu sayılan Başkanlarımızın kişilikleri ile ilgili olması şart değildir. Türk Tarih Kurumu'nun çalışma alanına giren bilimsel konular özellikle bu serilerde yer alacaktır. Atatürk yıllık konferansları 4 Ocak 1963'de başlayacak ve her cuma günü saat 17'30 da Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesindeki Türk Tarih Kurumu toplantı salonunda verilecektir. Yalnız Ord. Prof. Arif Müfid Mansel'in konferansı 27 Nisan 1963 Cumartesi günü saat 10 da olacaktır.

ATATÜRK YILLIK KONFERANSLARI

- 4 Ocak 1963 Ord. Prof. Dr. Şevket Aziz Kansu : *Konferansların açılışı.*
- 4 Ocak 1963 Prof. Dr. Âfet İnan : *Atatürk'ün vatandaşlık hak ve vazifeleri üzerindeki düşünceleri.*
- 11 Ocak 1963 Ord. Prof. Dr. Ekrem Akurgal : *Eti San'atı.*
- 18 Ocak 1963 Yakup Kadri Karaosmanoğlu : *Atatürk'ün İnsanlığı.*
- 25 Ocak 1963 Prof. Dr. Melâhat Özgü : *Atatürk'ün Edebiyat ve san'at görüşü.*
- 1 Şubat 1963 Ord. Prof. Dr. Sedat Alp : *Eski Anadolu yazısının menşeleri.*
- 8 Şubat 1963 Faik Reşit Unat : *Atatürk'ün öğrenim hayatı ve yetiştiği devrin millî eğitim sistemi.*

- 15 Şubat 1963 Dr. Hâmit Koşay : *Pulur ve Güzelova araştırmaları.*
- 22 Şubat 1963 Prof. Dr. Hâmit Sadi Selen : *Ankara'nın Başkent oluşu.*
- 1 Mart 1963 Ord. Prof. Dr. Süheyl Ünver : *Türk el ince san'atları tarihi.*
- 8 Mart 1963 Tahsin Öz : *Türk dokumacılığı ve Selçuklular devrine ait bazı kumaşlar.*
- 15 Mart 1963 Prof. Dr. Bahadır Alkım : *İslâhiye bölgesinde Türk Tarih Kurumu adına 1955 - 1962 yılları arasında yapılan tariht ve arkeolojik araştırmalar.*
- 22 Mart 1963 Prof. Dr. Nimet Özgüç : *Anadolu arkeolojisinde Kültepe'nin yeri.*
- 29 Mart 1963 Prof. Dr. Halil İnalçık : *Atatürk ve Türkiye'nin modernleşmesi.*
- 5 Nisan 1963 Prof. Dr. Suat Sinanoğlu : *Atatürk Devrimlerinin evrensel değeri*
- 12 Nisan 1963 Prof. Nusret Hızır : *Tabiat Bilimi ve Tarih.*
- 19 Nisan 1963 Ord. Prof. Dr. Şevket Aziz Kansu : *Trakya'da Prehistorik araştırmalar.*
- 27 Nisan 1963 Ord. Prof. Dr. Arif Müfit Mansel : *Pamphylia C.tesi (saat 10) şehirleri surları ve şehir kapıları.*
- 3 Mayıs 1963 Prof. Dr. Kemal Balkan : *Patnos kazıları ve ilk sonuçları.*
- 10 Mayıs 1963 Cevat Dursunoğlu : *Erzurum kongresi sırasında Atatürk'ün fikirleri.*
- 17 Mayıs 1963 Prof. Dr. Halet Çambel : *Anadolu prehistoryasında bugünkü bazı ana problemler.*

TÜRK TARİH KURUMU ATATÜRK YILLIK KONFERANSLARINI AÇIŞ KONUŞMASI

ORD. PROF. DR. ŞEVKET AZİZ KANSU

Türk Tarih Kurumu Başkanı

Bilim Kurumlarının amacı kalıplaşmaktan, doğmalaşmaktan uzaklaşmak, düşüncenin, araştırmanın gerçek kadar hayat için olduğunu gözden kaçırmamaktır.

Türk Tarih Kurumu son 30 yıllık süre içinde akademik şahsiyetini her bakımdan ispat etmiştir. Yayınları, kazıları, kongreleri ve araştırmalarının dünya bilim çevresinde uyandırdığı ilgi bu durumun en canlı belgesidir.

Kurumumuz akademik çalışmalarına şimdi iki yönden hız vermek kararındadır. Böylece bir taraftan *Türk Tarih Kurumu yıllık konferanslarını*, diğer taraftan da *Türk Tarih Kurumu Kolektiflerini* düzenleyeceğiz. Sunduğumuz programda işaret ettiğimiz gibi yıllık konferanslarımızın ilki Türk Tarih Kurumu'nun Kurucu Başkanı Kemal Atatürk'ün kutsal adına atanmıştır. Diğer yıllık konferanslarımızın mânevî başkanları rahmetli Yusuf Akçura, Halil Ethem Eldem, Şemseddin Günaltay olacaktırlar. 4 Ocak 1963 yâni bu günden 17 Mayıs 1963 tarihine kadar 5 aylık bir süre içinde verilecek Atatürk Yıllık Konferanslarının birincisi üyelerimizden Sayın Prof. Dr. Âfet İnan'ın bir az sonra dinleyeceğimiz *Atatürk'ün Vatandaşlık hak ve vazifeleri üzerindeki düşünceleri* konusunda olacaktır.

Şimdi müsaade ederseniz "*Tarih faktörü olarak Kemal Atatürk*" hakkında bir konuşma ile konferanslarımızı açıyorum :

TARİH FAKTÖRÜ OLARAK KEMAL ATATÜRK

Bir toplumun bir kuşaktan öteki kuşağa uğradığı değişiklikleri hangi "sebepler" izah edebilirler? İnsan bu soru karşısında genel olarak tarihsel evrimin ve büyük adamların rollerini ilk ve ön plânda görüyor. Şu halde bu değişikliklerin izahında bir taraftan en geniş anlamında sosyal-tarihsel faktörlerin diğer taraftan bio-psikolojik faktörlerin yâni insanın etkilerini kabul edeceğiz.

Müteveffa Profesör Eugène Pittard (Cenevre), Atatürk'ün vefatından sonra 1939'da yayınladığı bir yazısında "Adını yazdığım adam gerçek bir devlet yaratıcısı olmuştur. Devlet kuranların Panteonunda O lâyük olduğu yeri alacaktır.

1911 yılından itibaren Türkiye tarihini şöylece bilmek bile, Atatürk tarafından yapılmış olan değişikliklerin, derinlik, genişlik ve etkisini anlamak için kâfidir." der ve dil reformu, türklerin tarih öncesi ve tarihsel kaynakları, Anadolu'nun eski taş devrinden zamanımıza kadar gelen mazisi hakkında yapılan araştırmalara karşı Atatürk'ün göstermiş olduğu ilgi ve himayeyi hayranlıkla kaydeder.¹

Öte yandan Profesör G. Jaeschke (Münster) 1961 ekim ayında toplanan VI ıncı Türk Tarih kongresinde okuduğu "*Türkiye Cumhuriyeti Kurucusu Atatürk*" adını taşıyan tebliğinde :

"29 Ekim 1923'te Cumhuriyetin ilânı yalnız bütün dünya için değil, aynı zamanda bir çok Türkler için de beklenmedik, şaşırtıcı bir büyük olay olmuştur. Büyük Millet Meclisi; 23 Nisan 1920'de açılışından beri "Hilâfet ve saltanatın kurtarılması"ndan ibaret olan gayesi için çarpıştığını ve Sultan VI. Vahdettin'e bir çok vesilelerle "sadakat" ini açıkladığına göre, *Jean Deny*, Mustafa Kemal'in gerçekten başlangıçtan beri Cumhuriyetin kurulmasını düşünüp düşünmediğini kendi kendine sormuştur. Atatürk'ün şahsiyetinde, "millî sır olarak" ruhunda sakladığı ile dışarıya karşı açıkladıkları arasında bir ayırım yapmak gerektiğini sanıyorum. Başka deyimle, düşünceleriyle sözlerini ayırmak gerekmektedir. Atatürk şüphesiz, Türk halkındaki padişahlığa olan bağlılığı ve halkı Cumhuriyet idaresi ülküsüne kazanmak için uzun bir eğitim çabasına lüzum olduğunu biliyordu. Bunun için, o çok dikkatli ilerliyor ve halka ancak her vakit anılabileceği kadarını söylüyordu. "Hâkimiyet milletindir" ilkesini "Teşkilâtı Esasiye Kanunu"nda (20.1.1921) kabul ettirebilmek için bütün bir yıl uğraştı durdu. Bundan sonra da, "hâkimiyeti şahsiye... 16 Mart 1920 den itibaren... tarihe muntakildir" (1/2.XI.1922 kararı) diyebilmek için iki koca yıl geçmiştir. En nihayet, 29.X.1923'te" hâkimiyet bilâ kaydu şart milletindir" ilkesinin "şekli hükümet cumhuriyettir"den başka bir mânaya gele-

¹ Eugène Pittard, un chef d'Etat animateur de l'Anthropologie et de la Préhistoire : Kemal Atatürk. Revue Anthropologique, T. 43 Nos 1 - 2 - 1939 Paris pp : 1 - 12.

miyeceği mantıkî kararına varılabilmıştır. “Hilâfet, hükümet ve cumhuriyet mâna ve mefhumunda esasen mündemiç olduğundan” bu gelişmenin bir sonucu olarak hilâfet de 3.III.1924’te kaldırılmış idi. Atatürk şüphesiz, bütün bu gelişmeyi önceden düşünmüş ve tasarlamıştır. Çünkü O, Erzurum kongresi sırasında, *Mazhar Müfit (Kansu)*’nun: “Cumhuriyete mi gidiyoruz?” sorusuna: “Bunda şüphe mi var?” cevabını vermiş idi.”² demektedir.

Böylece Profesör Jaeschke konumuzla çok yakından ilgili, çok önemli tarihsel bir olayı ifade etmiş olmaktadır.

Atatürk’ün liderliğinde Türk ulusunun başardığı istiklâl savaşı ve onu takiben cumhuriyetin ilânı, *radikal batılılaşma* gibi Türk cemiyetinin maruz kaldığı derin değişikliklerin bio-psikolojik âmili olarak Atatürk’ü görüyoruz. Atatürk, Türk cemiyetinin moral birliğini kurmuştur.

Halbuki bu gerçeğe rağmen zamanımızın tanınmış bir tarihçisi olan Arnold J. Toynbee, şöyle yazıyor :

“Zamanımızda Hitler elinden geldiği kadar kitaplar yaktırdı. Çağdaşı Mustafa Kemal Atatürk çok daha tesirli bir vasıta bulmuştur.... O kitapları yakmak yerine alfabeyi değiştirmekle yetindi.” Aynı tarihçi geleneksel artistik bir tekniği bırakmanın medeniyetin bir nevi zevali sonucu olduğu yargısına vararak “Türkler tarafından son zamanlarda arap harflerinin lâtin harfleri lehine bırakılması”nın aynı suretle izah olunabileceğine kanidir.³ Esasen Osmanlı türkleri ve müesseseleri hakkında da sakat yargılara sahip olan bu tarihcinin tarihsel gerçek tarafında olduğunu kabul etmeğe imkân yoktur.

Atatürk Türk tarih görüşü diyeceğimiz tarih tezi ve Türk dil reformu ile türklerin moral birliğini kuran büyük adam olarak tarihe mal olmuştur. Çünkü onun aşıladığı çok dinamik, çok insanî tarih bilinci, türklerin tarihsel olduğu kadar tarih öncesi kaynaklardan zamanımıza kadar gelen büyük tarihini, kuşaktan kuşağa bağlantı kurmağa yönelmiştir.

² Jaeschke G (Münster) - Türkiye Cumhuriyeti Kurucusu Atatürk. VI. Türk Tarih Kongresi (20 - 26 Ekim 1961 - Ankara) Bildiri özetleri s : 75. Gerçekten ben rahmetli Mazhar Müfit Kansu’dan bu tarihî konuşmayı çok yıllar önce daha etraflı bir şekilde dinlemiştim. (Ş. A. Kansu)

³ Arnold J. Toynbee, L’Histoire, un essai d’interprétation. Traduction : Elisabeth Julia N. F. R. Gallimard. 1951 Paris s. 566 - 567. ve Tablo V. S. 617.

O halde Atatürk o mutlu büyük adamlardandır ki bir reformcu, Türk toplumunun sosyal-tarihsel evriminin bir mayalanma âmilî olarak, cemiyetin, ulusun müesseselerine etki yapan aktüel sebeplere tesirle yetinmemiş, aynı zamanda ulusunun tarihine de sevgi ve saygı ile eğilerek tesirlerimizden artık uzak kalan sebeplerin mahsulü olan “mazi”yi tarihsel dinamik bir şuurla (bir nevi tarihsel projeksiyon ameliyesi ile) bu günümüze tesir edebilecek duruma sokmuştur. Başka bir deyimle, Atatürk -bize göre- tarihi böylece bir fikir-kuvvet olarak Türk ulusunun hizmetine sokmuştur.

Daha açıklamak gerekirse diyeceğim ki O, bir devlet yaratıcısı ve Başkanı olarak tabiatıyla “bugünkü Sebep”lere müessir oldu. Aynı zamanda Türk cemiyetinin mazisi ile olan bağlantısını da “tarih”i bir fikir-kuvvet olarak kullanmakla başardı. Ruhlarımızda ikilik değil, birlik yaratmağa çalıştı. Onun, tarihimizi yalnız Osmanlı veya Selçuklu devri tarihi ile değil, çok çok daha gerilere giderek dünya tarihi çerçevesi içinde mütalâaya teşvik etmesi bu tesirin insanî “humaine” şümülünü ve kudretini de ifade eder.

Atatürk, tarihî misyonuna başladığı andan itibaren doğup büyüdüğü, canını fedaya hazır olduğu Türk vatani, Türk ulusu için “tarih yapıcı” olarak bir “fikir - kuvvet” haline inkılâp etmiştir.

Her “insan” her “ana” uygun gelmez, bu bakımdan devri, çevresi ile bağdaşmazlıklar, uyuşmazlıklar mevcut olabilir denir. Bu yargı büyük adamlar için de doğrudur. Kemal Atatürk’e bu yargıyı uyguladığımız zaman Türk ulusunun mutluluğu Atatürk gibi bir evladının zamanında meydana çıkmış olması değil midir?

Sözlerimi bitirirken sizlere bildirmek istediğim bir nokta var: Atatürk yıllık konferanslarımızın başladığı bugün Kurumumuzun kurucularından ve eski başkanlarından Sayın Hasan Cemil Çambel’i aramızda görmek bizim için bir şeref ve mutluluk olacaktır. Sayın Çambel davetimize, hastalığı sebebiyle, üzülerken gelememiştir. Göndermiş olduğu mesajını arkadaşım Uluğ İğdemir şimdi okuyacaktır. Bugün hayatta bulunan yegâne eski başkanlarımızdan Sayın Hasan Cemil Çambel’in Kurum’un kuruluşunda İçişleri Bakanlığına verilen 15 Nisan 1931 tarihli kuruluş dilekçesinde Yönetim Kurulu veznedar üyesi olarak imzası bulunmaktadır. 8 Nisan 1932’de Kurum’un asbaşkanlığına, 23 Mart 1935’de Yusuf Akçura’nın vefatı üzerine başkanlığa seçilmiştir.

17 Ocak 1941'de sağlık durumundan dolayı başkanlıktan çekilmiş ve yerine Şemseddin Günaltay seçilmiştir. Hasan Cemil Çambel, Türk Tarihinin Anahatları eseriyle, 4 ciltlik lise tarihlerinin yazı kurulunda çalışmış ve Ege havzasının eski tarihini yazmıştır.

1937 II. Türk Tarih Kongresi ile, sergisinin hazırlanmasında insanüstü çalışması ile kongre ve serginin başarısını sağlamıştır.

Tarafımıza Temmuz 1962'de gönderdiği bir mektubunda :

“Büyük Atatürk millî ve insanî ideal kaynağı olarak yarattığı ve ezeli irade ve dehası ile koruyup ebediyete mazhar ettiği Türk Tarih Kurumu” diyen idealist Atatürkçüyü selâmlıyor esenlik dileyorum. Hepinize saygılarımı sunarım.

Sayın Şevket Aziz Kansu,
Ordinaryüs Prof.
Türk Tarih Kurumu Başkanı

Kurum Genel Müdürü Bay Uluğ İğdemir'le birlikte beni evimde yoklamak nezaket ve şefkatini göstermenizden çok mütehassis oldum ve Kurum'un konferans serileriyle yeni faaliyet tasavvur ve kararını içden ciddi takdir ve iftihar ile karşıladım. Aynı zamanda bu nâçiz arkadaşınız için bir kokteyl partisi yapmak, muhterem ve kıymetli Kurum arkadaşlarımızla tanışmamı sağlamak istediğinizi bildirdiniz. Hakkımdaki bu çok asil ve necip tasavvura candan şükranlarımı bir kere daha arzederim. Fakat ben evden çıkamıyacak derecede hasta olduğumdan özür dilemiş ve beni af etmenizi arzetmiştim. Beni mânen minnettar eden bu büyük şereften duyduğum sevinç ve teselli size ve Kurum arkadaşlarıma tekrar arzeder ve Atatürk'ün büyük eseri olan Türk Tarih Kurumu'nun büyük çapta millî, insanî ve medenî faaliyetleriyle ölünceye kadar iftihar edeceğimi temin ederim.

HASAN CEMİL ÇAMBEL

